

โรคเอดส์

ชวนชม สกนวัฒน์

ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

OVERVIEW ON AIDS

Chuanchom Sakondhavat M.D.

*Department of Obstetrics and Gynaecology,
Faculty of Medicine, Khon Kaen University.*

The worldwide epidemic of Acquired Immune Deficiency Syndrome (AIDS) is an international health problem. From the early to mid-1970s, when the global spread of Human Immunodeficiency Virus (HIV) appears to have started, until the early 1980s, when HIV was first identified, the pandemic was silent. During the mid-1980s, the international health dimension of the HIV problem became abruptly evident. There is now wide spread realization that the implications of AIDS in terms of human suffering, costs for health services and social impact are devastating.

As of June 1, 1987, 51,535 AIDS cases were officially reported in 113 countries to World Health Organization, WHO officials acknowledge that because of lack of reporting or poor reporting procedures-the actual number of AIDS cases is much higher. Globally, 5-10 million persons are currently infected and, conservatively estimating 10-30% progression to AIDS within five years a half million to 3 million new cases will appear from this already infected mass. In the United State, there were 37,019 AIDS cases reported to the CDC as of June 15, 1987. An estimated 1.5 million people who are infected but show no symptoms.

AIDS is a fatal disease that cannot now be cured. A person can look and feel healthy and still be able to spread the infection that causes AIDS.

AIDS is not spread by casual contact but transmission is mainly spread by sexual intercourse, contaminated blood, and by contaminated hypodermic needles. Moreover, an infected woman can give AIDS to her child during pregnancy. A stable, faithful relationship with another uninfected person is safest. In any case, reducing the number of sexual partners reduces the chances of getting AIDS. For the sexually active, always using condom is good protection against AIDS.

ความหมาย

โรคเอดส์ "AIDS" เป็นชื่อย่อมาจากคำเต็มว่า "Acquired Immune Deficiency Syndrome" ซึ่งความหมายของแต่ละคำมีดังนี้คือ "A" มาจาก Acquired แปลว่า "เป็นขึ้นมา

ทีหลัง" ไม่ได้เป็นมาแต่กำเนิด "I" และ "D" มาจาก Immune Deficiency แปลว่า "มีภูมิคุ้มกันน้อยหรือบกพร่อง" "S" มาจากคำว่า Syndrome หมายความว่า "กลุ่มอาการ" ถ้ารวมคำทั้งหมดเข้าด้วยกันก็หมายถึง

“กลุ่มอาการที่เป็นผลเนื่องมาจากภูมิคุ้มกันบกพร่อง ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่เกิดมาแล้ว” มิใช่เกิดโดยกำเนิด แต่พอเป็นโรคแล้ว ทำให้ภูมิคุ้มกันหรือภูมิต้านทานในร่างกายลดน้อยลงหรือไม่มีเลย เนื่องจากเซลล์สร้างภูมิคุ้มกันถูกทำลาย ทำให้ร่างกายในตัวเองไม่สามารถจะต้านทานโรคได้ ซึ่งจะปรากฏอาการอย่างรุนแรงหลายรูปแบบอาจจะเกิดจากเชื้อไวรัสโดยตรง หรือเป็นผลสืบเนื่องมาจากความผิดปกติในการทำงานของภูมิคุ้มกัน

—X—

ความเป็นมาของโรคเอดส์

โรคเอดส์โรคที่รู้จักกันได้ไม่นาน แต่โด่งดังมาก เพราะติดต่อง่ายในคนบางจำพวก เป็นแล้วยังรักษาไม่หายและอัตราการตายสูง โรคนี้ค้นพบเมื่อปี พ.ศ.2523 (ค.ศ.1980) ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยพบใน 2 รัฐใหญ่ คือ รัฐแคลิฟอร์เนีย โดยเฉพาะลอสแอนเจลิส กับซานฟรานซิสโก และรัฐนิวยอร์ก ที่เมืองนิวยอร์กซิตี ได้พบผู้ป่วยที่มีความบกพร่องทางภูมิคุ้มกันโรคโดยไม่ทราบสาเหตุ

ปี พ.ศ.2524 (ค.ศ.1981) มหาวิทยาลัย UCLA รัฐแคลิฟอร์เนีย ได้รายงานผู้ป่วย 5 ราย ซึ่งเดิมเคยเป็นคนที่มีความแข็งแรงดีมาตลอด แต่อยู่ ๆ เกิดเป็นโรคปอดบวมอย่างรุนแรง (Pneumocystis carinii pneumonia) ซึ่งเกิดจากเชื้อจุลินทรีย์ที่เรียกว่า Pneumocystis carinii เชื้อโรคตัวนี้ปกติจะไม่ทำให้เกิดโรคในคนธรรมดา นอกเสียจากว่าความต้านทานของคน ๆ นั้นจะเสียไป และผู้ป่วยอีก 26 รายที่เป็น Kaposi's sarcoma ซึ่งส่วนมากพบในคนสูงอายุ แต่คนไข้เหล่านี้บางคนยังอายุน้อย

พ.ศ.2525 (ค.ศ.1983) มีรายงานว่าพบผู้ป่วยลักษณะดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นอย่างผิดปกติ โดยเฉพาะในกลุ่มคน 2 กลุ่มใหญ่ คือ ในพวก

เกย์ (Homosexual men) และพวกติดยาเสพติด (Intravenous drug abusers) จุดนี้เองที่นำไปสู่การค้นคว้า และตั้งชื่อโรคเอดส์หรือโรคภูมิคุ้มกันบกพร่องในที่สุด

จากการศึกษาย้อนหลังแสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยรายแรก ๆ ที่พบในสหรัฐอเมริกา อาจเกิดขึ้นตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2521 (ค.ศ.1978)

ระบาดวิทยา

รายงานของ Dr.Jonathan Mann (World Health Organization AIDS program director) เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2530 พบว่า จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ที่ได้รับรายงานจาก 118 ประเทศ มีถึง 51,536 ราย ซึ่งเป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าของปี 2529

เฉพาะในสหรัฐอเมริกา พบคนที่เป็นโรคเอดส์ 37,019 ราย (AIDS cases reported to the CDC as of June 15, 1987) ในจำนวนนี้มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ได้เสียชีวิตไปแล้ว จากการคาดคะเนเชื่อว่ามีคนไข้ติดโรคนี้อยู่แล้วในสหรัฐอเมริกา ประมาณ 1.5 ล้านคน

สำหรับโรคนี้ไม่ได้เป็นเฉพาะที่สหรัฐอเมริกา ประเทศเดียว ประเทศอื่น ๆ ก็พบคนที่เป็นโรคเอดส์ด้วย โดยเฉพาะประเทศทางยุโรป เช่น ฝรั่งเศส (1,617 ราย) เยอรมันตะวันตก (1,036 ราย) อังกฤษ (750 ราย) และอิตาลี (664 ราย) หรือแม้แต่โซเวียตรัสเซียก็มีรายงานแล้วถึง 60 ราย ส่วนประเทศทางแอฟริกา มีรายงาน 4,570 ราย ใน 27 ประเทศ ประเทศทางเอเชีย พบ 150 ราย ใน 18 ประเทศ ประเทศออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์รวมกันมี 521 ราย Dr.Mann ยังสรุปว่า ทั่วโลกมีคนไข้ติดเชื้อโรคเอดส์เข้าไปแล้วประมาณ 5-10 ล้านคน และยังคงคาดคะเนว่าในจำนวน

คนเหล่านี้ 10-30% จะกลายเป็นผู้ป่วยโรคเอดส ภายใน 5 ปี ซึ่งจะทำให้มีคนไทยเป็นโรคเอดสรายใหม่ทั่วโลกประมาณครึ่งล้านถึงสามล้านคน

โรคเอดสเป็นโรคที่แพร่กระจายได้รวดเร็ว อายุส่วนใหญ่ที่เป็นโรคเอดสมักจะพบในอายุระหว่าง 20 ปี ถึง 49 ปี ซึ่งมีถึง 90 เปอร์เซ็นต์ พบในเพศชายมากกว่าเพศหญิง ในสหรัฐอเมริกา พบในเพศชายสูงถึงร้อยละ 93 แต่ในบางประเทศแถบอาฟริกาพบเกือบเท่ากันทั้ง 2 เพศ เช่น เกาะไฮติค้นพบว่าเพศหญิงเป็นมากถึง 40 เปอร์เซ็นต์ กลุ่มคนที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดสสูง ได้แก่

1. พวกเกย์ทั้ง Homosexual และ bisexual men โดยเฉพาะคนที่เปลี่ยนคู่นอน (partners) บ่อย ๆ

2. พวกติดยาเสพติด (Intravenous drug abusers)

3. พวกที่จะต้องได้รับการถ่ายเลือด หรือ ผลิตภัณฑ์เลือดที่มีเชื้อไวรัสอยู่เป็นนิจ เช่น พวกที่เป็น Haemophillia รวมทั้งคนที่ต้องใช้เลือดเป็นจำนวนมาก

4. พวกที่มาจากบางพื้นที่ของอาฟริกาที่มีการระบาดของโรคเอดส

5. คนที่ชอบมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดส

ซึ่งประเด็นนี้ ทำให้เป็นปัญหาที่กำลังมีความสำคัญ และเป็นที่น่าสนใจมาก คือการแพร่กระจายในหมู่ heterosexual contact ซึ่งกำลังมีการศึกษากันมากขึ้น และเชื่อว่าเป็นเหตุของการระบาดที่ยากแก่การควบคุมโรคอย่างยิ่ง จากการศึกษาพบว่า การติดต่อจะติดต่อจากเพศชายไปหญิงได้ง่ายกว่าจากหญิงไปชาย นอกจากนี้ยังค้นพบว่าหญิงที่เป็นโรคเอดสก็จะมียุงที่เกิดมา

เป็นเอดสได้เหมือนกัน (Vertical transmission) ในสหรัฐอเมริกาพบเด็กเป็นโรคเอดสเพิ่มเป็น 2 เท่าทุก ๆ 13 เดือน 5 ใน 6 ของเด็กเหล่านี้ติดเชื้อโรคเอดสขณะอยู่ในครรภ์

ในกลุ่มเกย์ที่ติดเชื้อโรคเอดสแล้ว พบว่าประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์จะเป็นโรคเอดสภายใน 5 ปี และจะเป็นสองเท่าใน 7 ปี บางรายงานพบเร็วกว่าคือ พบ 18.6% ภายใน 4 ปี สำหรับเลือดที่ได้รับบริจาคมีรายงานพบว่ามีเชื้อโรคเอดสตั้งแต่ 0-5 เปอร์เซ็นต์ (ยกเว้นเลือดที่ได้รับจากกลุ่มคนที่เป็เกย์จะสูงกว่า คือ 0.025 - 54 เปอร์เซ็นต์) ในคนที่ได้รับเลือดจากคนติดเชื้อโรคเอดสแล้วนั้นร้อยละ 34 ได้เสียชีวิตภายใน 4 เดือน 54% มีชีวิตอยู่ได้นานกว่า 4 เดือน ในจำนวนนี้ร้อยละ 7 จะเป็นโรคเอดสภายใน 10-63 เดือน ภายหลังการได้รับการถ่ายเลือด ในพวกติดยาเสพติดที่มีเลือดบวกจะกลายเป็นโรคเอดสถึงร้อยละ 3 ภายใน 4.7-12.3 เดือน การกระจายของโรคในกลุ่มคนเหล่านี้จึงยังเป็นปัญหาใหญ่ ไม่ใช่เฉพาะในแถบอาฟริกาเท่านั้นแต่กำลังเป็นปัญหาทั่วโลก เฉพาะในสหรัฐอเมริกาและประเทศที่มีโรคนี้ชุกชุม และมีได้มุงรณรงค์ต่อต้านโรคเอดสเฉพาะในกลุ่มคนที่มียัตราการเสี่ยงสูงเท่านั้น แต่มุ่งเน้นถึงกลุ่มประชาชนทั่วไปด้วย จึงเชื่อว่าเป็นปัญหาของคนทั่วโลก

สาเหตุที่เกิดโรคเอดส

ได้มีการวิจัยค้นคว้ากันอย่างกว้างขวางเพื่อหาสาเหตุของโรคเอดส ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2526 (ค.ศ.1983) นักวิทยาศาสตร์ที่สถาบัน Pasteur ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้แยกเชื้อไวรัสจากคนไข้ในระยะ pre-AIDS ที่มีต่อมน้ำเหลืองโตได้สำเร็จ และคิดว่าเชื้อตัวนี้จะเป็นสาเหตุของโรคเอดส และให้ชื่อไวรัสนี้ว่า Lym-

phadinopathy-associated virus (LAV)

ในต้นปี พ.ศ.2527 (ค.ศ.1984) นักวิทยาศาสตร์ที่สถาบันมะเร็งแห่งชาติสหรัฐอเมริกาได้มีการแยกเชื้อไวรัสจากเซลล์ Lymphocyte ของคนไข้โรคเอดส์ได้สำเร็จ และให้ชื่อเชื้อไวรัสนี้ว่า Human T-cell Lymphotropic Virus Type 3 (HTLV-3)

ต่อมาจึงพิสูจน์ได้ว่า HTLV-3/LAV ที่ต่างคนต่างค้นพบเป็นเชื้อไวรัสชนิดเดียวกัน คณะกรรมการกำหนดชื่อของไวรัสระหว่างประเทศ (International committee on Taxonomy of virus) ได้กำหนดชื่อให้ว่า Human Immunodeficiency Virus (HIV) ซึ่งเป็นเชื้อไวรัสที่ทำให้เกิดโรคเอดส์

ไวรัส HIV เป็น retrovirus มีคุณสมบัติพิเศษคือ สามารถทำให้เซลล์เม็ดเลือดขาวที่มีชื่อว่า T-helper lymphocyte เกิดเป็นโรคและถูกทำลาย ซึ่ง T-helper cell นี้เป็นเม็ดเลือดขาวชนิดหนึ่งมีหน้าที่สำคัญในการควบคุมการสร้างภูมิคุ้มกันของร่างกาย (conductor of the immunological orchestra) ดังนั้นเมื่อ T-cell ถูกทำลายจึงไม่สามารถกระตุ้น B-cell ซึ่งปกติแล้วจะเพิ่มจำนวนและสร้าง antibody เพื่อต่อต้านไวรัสที่บุกรุกเข้ามา ที่สำคัญคือ ไวรัสชนิดนี้จะทำให้ T-cell เปลี่ยนสภาพไปเป็นโรงงานผลิตไวรัสโรคเอดส์ด้วย T-cell ที่ถูกทำลายนี้จะผลิตไวรัส HIV กลับไปทำลาย T-cell อื่น ๆ ต่อไป

ด้วยเหตุที่สภาพภูมิคุ้มกันบกพร่องนี้เอง ผู้ป่วยโรคเอดส์ที่กระหายร้ายก็จะติดโรคต่าง ๆ สารพัดอย่างที่เป็อันตรายถึงชีวิตได้ง่าย ผลของการติดเชื้อไวรัส HIV อาจผิดแผกกันเช่นเดียวกับ retrovirus อื่น ๆ โดยไวรัสตัวนี้อาจจะอยู่ในสภาพที่แฝงอยู่ในเม็ดเลือดขาวหรือเพิ่มจำนวน

โดยไม่ก่อให้เกิดอาการของโรคให้ปรากฏได้

ถิ่นกำเนิดเชื้อเอดส์

เชื้อไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรคเอดส์ มีถิ่นกำเนิดจากทวีปอาฟริกาในลุ่มพื้นเมืองของอาฟริกาชนิดหนึ่ง คือ African green monkey นอกจากนี้ยังพบในตัวอย่างน้ำเหลืองของชาวอาฟริกาพวกที่เป็นโรคเอดส์รุ่นแรก ๆ มีประวัติว่าเคยอาศัยในอาฟริกาหรือเคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชาวอาฟริกา

โรคเอดส์ติดต่อได้อย่างไร

เชื้อไวรัสโรคเอดส์พบได้ในเลือด น้ำอสุจิ, น้ำเมือกจากช่องคลอด น้ำลาย น้ำนมและน้ำปัสสาวะของคนที่เป็นโรค แต่หลักฐานทางระบาดวิทยาพบว่า เลือดและน้ำอสุจิเท่านั้นที่สามารถแพร่เชื้อไวรัสได้อย่างแพร่หลายโรคนี้จึงถ่ายทอดได้โดยทางสัมผัสกับเลือด หรือ น้ำอสุจิของผู้ป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างการมีเพศสัมพันธ์และผู้ที่สัมผัสโรคมีแผลฉีกขาดหรือเลือดออกเป็นเหตุให้ไวรัสเข้าสู่ร่างกายได้ง่าย ดังนั้นโรคเอดส์จึงสามารถแพร่ติดต่อจากคนที่ติดเชื้อโรคนี้อย่างบุคคลอื่น ๆ ได้โดยวิธี

1. ติดต่อผ่านทางเพศสัมพันธ์ ทั้งแบบรักร่วมเพศและรักต่างเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ชายที่มีเพศสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศ บางส่วนของกลุ่มผู้ชายเหล่านี้อาจมีพฤติกรรมเพศสัมพันธ์แบบรักต่างเพศร่วมด้วย ซึ่งเป็นตัวการแพร่ไปสู่หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ด้วย และหญิงเหล่านี้เมื่อติดเชื้อโรคเอดส์แล้วจะแพร่เชื้อกระจายไปสู่ชายอื่นที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยอีกต่อหนึ่งได้ ดังนั้นหากพบโสเภณีหญิงติดเชื้อโรคเอดส์ก็จะเป็นปัญหาสำคัญในด้านสาธารณสุข เพราะจะเป็นตัวการแพร่กระจายโรคเอดส์ไปสู่ประชากรได้อย่างรวดเร็ว

2. ติดต่อกันทางกระแสเลือด ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากวิธีการต่าง ดังนี้ :-

2.1 โดยการรับการถ่ายเลือดหรือผลิตภัณฑ์เลือดจากผู้ให้เลือดที่มีเชื้อโรคเอดส

2.2 โดยผ่านทางเข็มฉีดยาหรืออุปกรณ์การฉีดยาและการเจาะเลือด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ติดยาเสพติดที่มีเชื้อโรคเอดสและใช้เข็มฉีดยาหรืออุปกรณ์การฉีดยาร่วมกับผู้อื่นโดยไม่ได้ทำความสะอาดเข็มหรืออุปกรณ์การฉีดยาอย่างถูกวิธีตามหลักการแพทย์

2.3 โดยผ่านทางารับบริจาคอวัยวะต่าง ๆ ตลอดจนอสุจิจากผู้ติดเชื้อโรคเอดส

3. ติดต่อกันจากแม่ที่มีเชื้อโรคเอดสไปสู่ทารกในระหว่างตั้งครรภ์ ขณะคลอดและในระยะหลังคลอดใหม่ ๆ

ส่วนเมื่อสัมผัสโรคแล้วจะใช้เวลาฟักตัวนานเท่าไรยังไม่มีคำตอบแน่ชัด ช่วงเวลาตั้งแต่เริ่มรับเชื้อ HIV จนเริ่มปรากฏอาการของโรคเอดสอาจใช้เวลาประมาณ 6 เดือน ถึง 5 ปี หรืออาจนานกว่านั้นก็ได้

ผู้ที่ติดเชื้อโรคเอดสอาจไม่พบอาการใด ๆ เลย บางรายจะมีเชื้อไวรัสอยู่ในร่างกายได้ตลอดชีวิต

จากสถิติของผู้ป่วยโรคเอดส ปรากฏว่า 3 ใน 4 เป็นพวกเกย์ รองลงมาเป็นพวกที่ติดยาเสพติดโดยการฉีดเข้าในเส้นเลือด ดังนั้นคนที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดสก็คือ คนที่ชอบมีเพศสัมพันธ์กับคนเหล่านั้นนั่นเอง

อัตราเสี่ยงของการแพร่เชื้อไวรัสโรคเอดสไปยังผู้ปฏิบัติงานเท่าที่ปรากฏเป็นไปได้ค่อนข้างน้อย ตราบจนทุกวันนี้พบว่าทั่วโลกมีเพียงรายเดียวเท่านั้นที่ได้รับการยืนยันว่าติดเชื้อโรคเอดส ส่วนอีก 2 รายเพียงสงสัยว่าอาจติดเชื้อโรคเอดส

มา ทั้งหมดนั้นเกิดขึ้นจากเหตุบังเอิญที่ถูกเข็มฉีดยาที่มีเชื้อโรคเอดสทิ่ม

เท่าที่ปรากฏจนถึงปัจจุบันยังไม่มีหลักฐานบอกได้แน่ชัดว่า ไวรัสนี้สามารถติดต่อกันได้โดยการถูกเนื้อต้องตัวกัน เช่น บุคคลในครอบครัว นักเรียนในโรงเรียนหรือเพื่อนที่ทำงานร่วมกัน อาหารหรือน้ำ รวมทั้งการเตรียมอาหารหรือการบริการเครื่องดื่ม ทางอากาศ ทางอุจจาระหรือทางปาก นอกจากนี้ยังไม่มีหลักฐานว่าขุมสามารถเป็นตัวถ่ายทอดเชื้อจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง

อาการของโรค

การที่เอดสถูกเรียกว่าเป็นกลุ่มอาการของโรค ก็เพราะอาการที่เกิดขึ้นนั้นเกิดอาการหลาย ๆ อย่างพร้อมกัน รวมทั้งการติดเชื้อจำพวกฉวยโอกาส นานาชนิด ลักษณะอาการของคนติดเชื้อโรคเอดสจึงมีได้ต่าง ๆ กัน แบ่งออกได้เป็น

1. พวกที่ติดเชื้อโรคเอดสแล้วแต่ยังไม่แสดงอาการ (Asymptomatic AIDS) แต่ร่างกายจะสร้างภูมิต้านทานต่อโรคเอดส และสามารถถ่ายทอดโรคเอดสไปสู่คนอื่นได้

2. พวกที่แสดงอาการของโรคเอดส (Full brown AIDS) คนที่เป็นโรคเอดสชัดเจนนอกจากจะมาแสดงอาการติดเชื้อจำพวกฉวยโอกาส (opportunistic infection) อาจมาด้วยอาการของโรคเอดสโดยตรง อาการเหล่านี้ได้แก่

2.1 แสดงอาการของภูมิต้านทานโรคเสื่อม โดยทำให้ผู้ป่วยติดเชื้อโรกว่ากว่าคนธรรมดาสามารถติดเชื้อที่ปกติไม่เกิดในคนธรรมดา จำพวกเชื้อรา, ไวรัส, พยาธิ หรือแบคทีเรียบางชนิด และถ้าติดเชื้อที่อวัยวะใดก็จะมีอาการที่อวัยวะนั้น เช่น ปอดบวม เชื้อหุ้มสมองอักเสบ โรคทางเดินอาหาร เป็นต้น อาการเริ่มแรกที่พอจะ

สังเกตได้คือ

- มีไข้สูงโดยไม่ทราบสาเหตุ (Pyrexia of unknown origin)
- น้ำหนักลดชวชาบ (Weight loss)
- ไม่มีแรง (Profound fatigue)
- เบื่ออาหารผอมแห้ง (Anorexia)
- ปวดท้องหรือท้องเดินเรื้อรัง (Persistent diarrhoea)

2.2 อาการของโรคเอดสีก่ออย่างหนึ่งคือการเป็นมะเร็งของหลอดเลือดที่เรียกว่า "kaposi sarcoma" มีลักษณะเป็นผื่นหรือก้อนนูนสีแดง ๆ คล้าย ๆ คล้ายจ้ำเลือดกระจายตามแขนขาหรือลำตัว ไม่คันและไม่เจ็บ ผื่นและก้อนพวกนี้จะลามเร็ว และอาจจะแตกออกทำให้เป็นแผลที่ผิวหนังหรืออาจจะลามไปที่ต่อมน้ำเหลือง (lymphoma) ทำให้ต่อมน้ำเหลืองทั่วตัวโตเป็นเวลานาน ๆ คล้ายได้เป็นเม็ด ๆ ตามด้านข้างของต้นคอ รักแร้ และขาหนีบทั้งสองข้าง หรือลามไปอวัยวะอื่น ๆ ทั่วร่างกาย เช่น ทางเดินอาหาร ทำให้อุดตันหรือทำให้เกิดลำไส้ทะลุได้

2.3 ขณะนี้มีกลุ่มอาการของคนเป็นโรคเอดสกลุ่มใหม่ทางการแพทย์กำลังให้ความสนใจมากก็คือพวกที่มีอาการทางสมอง มีการค้นพบว่าร้อยละ 70 ของคนเป็นโรคเอดส จะมีอาการผิดปกติทางระบบประสาท คนไข้ส่วนใหญ่จะมีอาการหลง ๆ ลืม ๆ ความจำเสื่อม คิดคำพูดไม่ค่อยจะออก พูดช้าลง เคลื่อนไหวช้า บางคนมีอาการเปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิด ซึม หรือเป็นโรคจิต โรคประสาท ซึ่งเชื่อว่าเป็นอาการอันเกิดจากผลของการติดเชื้อ HIV โดยตรงต่อระบบประสาท

2.4 ถ้าเจาะเลือดคนเหล่านี้มาตรวจจะพบว่าภูมิคุ้มกัน (Antibody) ต่อไวรัสตัว

ต้นเหตุของโรค และมีเม็ดเลือดขาวประเภท Lymphocyte ต่ำกว่าปกติ นอกจากนี้ยังพบมีการเปลี่ยนแปลงทางภูมิคุ้มกันของร่างกาย (Immunology) ที่สำคัญคือ จำนวน T-helper lymphocyte ลดลง ทำให้อัตราส่วนของ T-helper ต่อ T suppressor cells ต่ำ (ในคนปกติจะมี T-helper cell เป็นจำนวนสองเท่าของ T-suppressor cells) ในทางตรงกันข้ามจะพบ serum immunoglobulins คือ IgM, IgG สูงขึ้น (Hypergrammaglobulinaemia)

3. พวกที่มีอาการสัมพันธ์กับเอดสหรือ AIDS-related complex (ARC) พวกนี้จัดอยู่กึ่งกลางระหว่างพวกที่ไม่แสดงอาการ (Asymptomatic AIDS) และอาการของเอดสโดยตรง บางคนเรียก ปรีเอดส (pre-AIDS) พวกนี้ไม่มีอาการติดเชื้อง่ายเหมือนพวกเอดสแต่ถ้าเฝ้าดูต่อไปอีก 2-3 ปี ก็จะเป็นโรคเอดสได้ อาการที่อาจตรวจพบคือ

3.1 อ่อนเพลีย (fatigue)

3.2 ต่อมน้ำเหลืองโต (lymphadenopathy)

3.3 เหงื่อออก (night sweats)

3.4 น้ำหนักลด (weight loss)

3.5 เป็นโรคของช่องปาก (oral cavity disease) เช่นที่พบบ่อยคือ เป็นเชื้อราในช่องปาก (oral thrush)

3.6 เป็นโรคผิวหนัง (skin disease) ซึ่งแสดงได้หลายรูปแบบ เช่น seborrheic dermatitis, folliculitis, xeroderma molluscum contagiosum และ herpes zoster เป็นต้น

3.7 ตรวจเลือดจะพบมี Antibody ต่อ HIV

เท่าที่มีหลักฐานปรากฏในขณะนี้ พบว่า

การติดเชื้อไวรัสในช่วงระยะ 2-3 ปีแรกอาจไม่ป่วยเป็นโรคเอดสเสมอไป แต่ปรากฏจากผลการศึกษาพบว่า 2 ใน 3 ของผู้ติดเชื้อ HIV ยังไม่ปรากฏอาการเจ็บป่วยเลยภายในระยะ 5 ปีแรก แต่ก็ไม่สามารถบอกได้ว่าภายหลัง 5 ปี บุคคลแต่ละคนเหล่านี้จะต้องเผชิญกับการเสี่ยงที่จะต้องป่วยเป็นโรคเอดสอีกจำนวนมากน้อยเท่าใด เนื่องจากบุคคลดังกล่าวนี้ มีการติดเชื้ออยู่ตลอดเวลาและไม่อาจบอกได้ว่าบุคคลเหล่านี้อาจจะติดเชื้อไวรัสไปสู่บุคคลอื่นได้เป็นอัตราส่วนเท่าใด

สำหรับที่เหลือประมาณ 1 ใน 3 จะมีอาการเปลี่ยนแปลงไปสู่อาการที่มีลักษณะรุนแรงจาก ARC จนกลายเป็นโรคเอดส

การวินิจฉัยโรค

(ทำอย่างไรจะรู้ว่าเป็นโรคเอดส)

การจะวินิจฉัยว่าคนไข้เป็นโรคเอดสหรือไม่อาศัยประวัติคนไข้เป็นสำคัญประกอบกับพฤติกรรมของกคนคนนั้น ถ้าเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมทางเพศผิดปกติ, ดัดยาเสพติด, หญิงอาชีพพิเศษ หรือพวกที่ได้รับการถ่ายเลือดบ่อย ๆ ก็ให้สงสัยไว้ก่อน รวมทั้งอาการและอาการแสดงของโรคเอดสด้วย

ขั้นต่อไปก็พิสูจน์โดยการเจาะเลือด (โดยเฉพาะคนที่ไม่มีอาการอะไรเลย แต่มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดโรคเอดสก็ควรจะตรวจเลือดเพื่อดูว่าตัวเองติดเชื้อไวรัสเอดสเข้าไปแล้วหรือยัง) เพื่อดูว่าเม็ดเลือดขาวประเภท lymphocyte ต่ำกว่าปกติไหม หรือเจาะเลือดเพื่อค้นหาว่ามีภูมิต้านทานหรือ Antibody ต่อไวรัสตัวต้นเหตุของโรคหรือไม่ ซึ่งสามารถจะขอตรวจได้ตามโรงพยาบาลทั่วไปทั้งของรัฐบาลและเอกชนทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด สำหรับค่าใช้จ่ายในการตรวจด้วยวิธีเจาะเลือด จะต้องเสียค่าใช้จ่ายประ-

มาณ 100-200 บาทต่อหนึ่งคน แต่การหาสาเหตุเพื่อค้นหาว่ามีภูมิคุ้มกันต่อไวรัสโรคเอดสมีข้อเสียตรงที่ว่าไม่สามารถชี้ได้เด็ดขาดว่าจะต้องเป็นโรคเอดสเสมอไป เพราะในบางคนอาจมีภูมิต้านทานต่อเชื้อไวรัสตัวนี้อยู่ในร่างกายโดยไม่ปรากฏอาการของโรคเอดสตลอดชีวิตก็ได้ แต่เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยวิเคราะห์ได้เท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการตรวจวิเคราะห์หลายด้านด้วยกันเพื่อมาประกอบกัน ถ้าพบว่ามีเลือดเอดสบวก (Seropositive) ก็จะต้องทดสอบต่อไปว่ามีโรคเอดสจริงหรือไม่ ตลอดจนถึงการตรวจวัดระดับภูมิต้านทานของร่างกาย ซึ่งสามารถทำได้เฉพาะในโรงพยาบาลของโรงเรียนแพทย์บางแห่งเท่านั้น ส่วนคนที่สงสัยว่าจะเป็นโรคเอดสเพราะไปมีเพศสัมพันธ์กับพวกเกย์มา แต่ตรวจแล้วไม่พบและยังคงระแวงอยู่ก็สามารถมาตรวจซ้ำได้ทุก 3 เดือน ถ้าเลย 6 เดือนไปแล้วยังไม่พบเลือดบวก โอกาสที่จะเป็นโรคเอดสแทบไม่มีเลย

การรักษา

การรักษาโรคเอดสต้องมุ่งไปที่การทำลายไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรค โดยเฉพาะในคนที่มีผลเลือดบวกต่อเชื้อ HIV แต่ยังไม่มีอาการของโรคเอดส ปัจจุบันยังไม่มียาที่สามารถรักษาโรคเอดสให้หายขาดได้ ได้แต่เพียงยับยั้งการแบ่งตัวของไวรัส ทำให้ชีวิตอายุของคนไข้ออกไปได้เท่านั้น ยาที่มีการศึกษากันมากและน่าจะจะได้ผลคือ Azidothymidine (AZT) ซึ่งรายงานว่าได้ผลมากกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ แต่มีอาการข้างเคียง (side effects) และอาการเป็นพิษ (Toxicity) ค่อนข้างมาก เช่น คลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ กระวนกระวาย กระสับกระส่าย และที่สำคัญคือ กดการสร้างเม็ดเลือด (bone marrow suppression) ทั้งสามชนิดคือ เม็ดเลือดแดง (rbc), เม็ดเลือด

ขาว (whc) และ เพลทเลต (platelet) เป็นต้น ยาอื่น ๆ ที่มีผู้นำมาใช้บ้างได้แก่ Ribavirin, Interferon, Rifampicin ส่วนพวก Acyclovir พบว่าได้ผลดีขึ้นเมื่อให้ร่วมกับ AZT

ส่วนการรักษาทางอื่นนั้นก็ต้องระวังโรคติดเชื้อแทรกซ้อน หรือมะเร็งที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเป็นโรคเอดส ซึ่งถ้าเป็นแล้วจะรักษาได้ยากขึ้น และมักจะเป็นสาเหตุให้ผู้ป่วยโรคเอดสเสียชีวิตได้ในที่สุด

การพยากรณ์โรค

(โรคเอดสถ้าเป็นแล้วจะจบลงได้อย่างไร)

คงตอบได้เลยว่าใครก็ตามที่เป็นโรคนี้อแล้ว ในขณะนี้ต้องตายแน่ จะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโรค ในสหรัฐอเมริกาพบว่าประมาณร้อยละ 50 ของคนไข้โรคเอดสตายภายใน 18 เดือนภายหลังจากการวินิจฉัยโรคได้ และร้อยละ 80 ตายภายใน 36 เดือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 (ค.ศ.1981) เป็นต้นมาคนไข้ที่วินิจฉัยว่าเป็นโรคเอดสทั้งในผู้ใหญ่และในเด็กได้เสียชีวิตไปแล้ว 55 และ 61 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ ซึ่งเป็นตัวเลขที่ใกล้เคียงกันกับทางยุโรป ส่วนในแอฟริกาและเกาะไฮติ พบว่าคนไข้เสียชีวิตเร็วกว่าอาจจะเนื่องจากการวินิจฉัยโรคได้ช้าและการดูแลรักษานั่นเอง

วัคซีน

ปัจจุบันยังไม่สามารถผลิตวัคซีนที่ได้ผล แต่นักวิทยาศาสตร์สามารถเข้าใจการสร้างภูมิต้านทานต่อเชื้อได้ดีขึ้นมาก จนเชื่อว่าคงจะสามารถแยกเอาส่วนของไวรัสที่สำคัญและไม่เกิดโรคมารสร้างเป็นวัคซีนได้ในไม่ช้า แต่ปัญหาหลัก ๆ คือไวรัสตัวที่ทำให้เกิดโรค AIDS มีหลายสายพันธุ์มาก จนเป็นการยากมากที่จะหาไวรัสตัวใดตัวหนึ่ง

ที่จะสามารถเป็นตัวแทนที่ดีในการใช้เป็นวัคซีน หรือสามารถกระตุ้นให้เกิดภูมิต้านทานต่อเชื้อหลาย ๆ สายพันธุ์เหล่านี้ได้

การป้องกัน

เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มียาที่มีประสิทธิภาพดีพอเพื่อใช้ในการบำบัดรักษา และยังไม่มีวัคซีนที่ใช้ได้ผลในการป้องกันโรคนี้โดยเฉพาะ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหามาตรการในการป้องกันและควบคุมโรคนี้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ให้การศึกษาโดยแนะนำให้ประชาชนหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่เสี่ยงต่อการติดโรคสูง และได้มีการเน้นให้ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคนเหล่านั้น ในด้านกลังเลือดควรมีการคัดเลือกว่าบริจาคเลือด โดยการตรวจสอบหา HIV antibody ซึ่งได้กระทำแล้วในหลาย ๆ ประเทศ โดยเฉพาะในอเมริกา และในยุโรป ในบางประเทศได้มีการออกกฎหมายควบคุมให้มีการตรวจเลือดในกลุ่มคนที่มีการเสี่ยงต่อโรคสูง ในอเมริกามีการณรงค์ให้คำแนะนำแก่คนทั่วไปอย่างกว้างขวาง มีการณรงค์ให้ปฏิบัติ "safe sex" รวมทั้งให้มีการใช้ถุงยางอนามัย (condom)

เอกสารอ้างอิง

1. Edghill K. AIDS: an update. Far East Health. Vol.6 No.6 November, 1985.
2. Farthing CF, Brown SE, Staughton RCD, et al. A color Atlas of AIDS. Wolfe Medical Publications Ltd, 1986.
3. III International conference on AIDS. Programme and abstracts (Prepared for the third international conference on AIDS) June 1-5, 1987.
4. Melbye M. AIDS: a basic guide to clinicians. Philadelphia: WB Saunders, 1984.
5. Population Reports: AIDS-A Public Health Crisis. Series L. No. 6 July-August, 1986.
6. The AIDS Record. Complete Coverage of The Acquired Immune Deficiency Syndrome Epidemic. Vol.1 No.14 June 22, 1987.
7. Richmond C. AIDS update. Medicine Digest Asia. Vol.4 No.10 October, 1986.